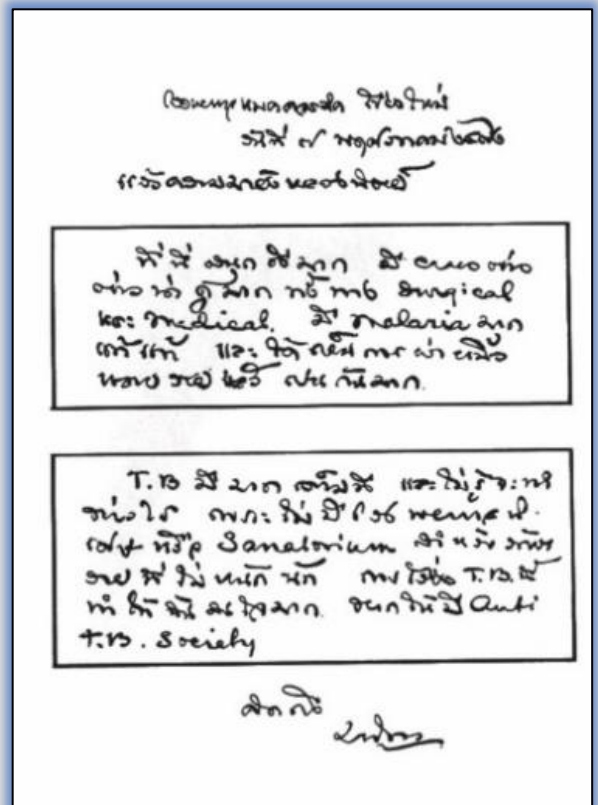

วัณโรค

วัณโรค (Tuberculosis หรือ TB) เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย ชื่อว่า ไมโคแบคทีเรียม ทูเบอร์คูโลซิส (Mycobacterium Tuberculosis) สามารถเกิดได้กับอวัยวะทุกส่วนของร่างกาย โดยส่วนใหญ่พบที่ปอด โรคนี้มักเกิดกับเด็กเล็กที่ยังมีภูมิคุ้มกันไม่มาก หรือผู้ใหญ่ที่มีโรคประจำตัว โดยเฉพาะผู้ป่วยเอดส์มีโอกาสเป็นวัณโรคได้มากกว่าคนปกติถึง 10 เท่า เพราะร่างกายขาดภูมิคุ้มกัน ทำให้ติดเชื้อได้ง่าย วัณโรคติดต่อจากคนสู่คนผ่านอากาศ ผู้ป่วยวัณโรคปอดจะแพร่เชื้อออกมาจากการไอ จาม ขับเสมหะ หรือการส่งเสียงพูด ผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่จะไม่มีอาการ เรียกว่าวัณโรคระยะแฝง ผู้ป่วยกลุ่มนี้หากไม่ได้รับการรักษาครึ่งหนึ่งจะเสียชีวิต โดยอาการของผู้ติดเชื้อวัณโรคปอดในระยะแสดงอาการจะมีอาการไอเรื้อรัง ไอเป็นเลือด มีไข้ เหงื่อออกกลางคืน และน้ำหนักลด หากผู้ป่วยมีการติดเชื้อที่อวัยวะอื่นก็จะแสดงอาการแตกต่างกันไปตามแต่ละอวัยวะ

ในประเทศไทยวัณโรคถือเป็นโรคติดต่อที่มีพบมาช้านาน โดยในปี พ.ศ. 2463 สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พระองค์ได้เสด็จไปทรงงานที่ห้องปฏิบัติการพยาธิวิทยา ของโรงพยาบาลศิริราชอยู่เป็นประจำ ทำให้พระองค์ทรงทราบว่า มีผู้ป่วยที่เป็นวัณโรคอยู่จำนวนไม่น้อย แพทย์และประชาชนทั่วไปยังไม่มีความรู้ในด้านการรักษาและการป้องกัน พระองค์จึงทรงเรียบเรียงความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวัณโรค ทั้งสาเหตุ ลักษณะอาการ การรักษา และแนวทางการป้องกันด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ออกมาเป็นบทความที่ชื่อว่า “โรคทูเบอร์คูโลซิส” (ซึ่งเป็นอีกชื่อหนึ่งของวัณโรค) เพื่อพิมพ์แจกเป็นเอกสารสุศึกษาแจกจ่ายให้ประชาชนทั่วไป

พระราชหัตถเลขาสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร
อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ถึงหลวงนิติ
เวชวิศิษฎ์เกี่ยวกับ “วัณโรค”

บทความ “โรคทุเบอร์คูลอสิส” ถือเป็นบทความวันโรคฉบับแรกในประเทศไทย นับเป็นหลักฐานสำคัญที่กล่าวได้ว่า สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเป็นผู้ริเริ่มการต่อต้านวันโรคในประเทศไทย ทั้งยังมีพระราชปรารภเกี่ยวกับวันโรคโดยได้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ คณะกรรมการแพทย์สมาคมแห่งกรุงสยาม ส่งผลให้มีการประชุมเพื่อหาวิธีช่วยเหลือ ป้องกันและปราบวันโรคไม่ให้แพร่ระบาดในวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2477 โดยที่ประชุมมีมติให้จัดตั้ง “กองการปราบวันโรค” ต่อมาได้มีการจดทะเบียนเป็น “สมาคมกองปราบวันโรค” เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2478 และในปี พ.ศ. 2482 ได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น “สมาคมปราบวันโรคในพระบรมราชูปถัมภ์”

ภาพสมาคมปราบวันโรคแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

ในปี พ.ศ. 2482 อธิบดีกรมอนามัย (พระไวทยวิธีการ) ได้มีการเสนอการสร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษาวันโรคเป็นแห่งแรกในประเทศไทย ต่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และได้รับการอนุมัติให้สร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษาวันโรคเป็นแห่งแรกในไทยที่นนทบุรี และได้ตั้งชื่อว่า “โรงพยาบาลวันโรคกลาง” สังกัดกองแพทย์สังคม กรมสาธารณสุข และเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2485 ได้มีตั้งกระทรวงสาธารณสุขขึ้น จึงมีการโอนงานโรงพยาบาลวันโรคกลางมาเป็น “กองโรงพยาบาลวันโรค” สังกัดกรมการแพทย์

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 วันโรคถือเป็นโรคติดต่ออันตรายที่ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นอันดับ 2 รองจากไข้มาลาเรีย หลวพยุ่งเวชศาสตร์ อธิบดีกรมอนามัยในขณะนั้น จึงได้เริ่มก่อตั้งงานควบคุมวันโรคโดยใช้พื้นที่สมาคมกองการปราบวันโรคแห่งสยามนำมาเปิดเป็น “สถานตรวจโรคปอด” เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2492 หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า “สถานตรวจโรคปอดยศเส” สังกัดกองควบคุมโรคติดต่อ กรมอนามัย โดยทำหน้าที่ตรวจรักษา มีการใช้เครื่องถ่ายภาพเอกซเรย์ทรวงอกด้วยฟิล์มเป็นเครื่องแรกในประเทศไทย มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อตรวจวินิจฉัย ควบคุม รักษา ค้นหาผู้ป่วย ทำโครงการเคลื่อนที่ไปฉีดวัคซีนตามต่างจังหวัด โดยมุ่งเน้นที่เด็กนักเรียนตลอดจนทำการป้องกันและให้สุศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2494 สถานตรวจโรคปอดยศเส ได้ถูกยกฐานะขึ้นเป็น “กองควบคุมวันโรค” และมีการโอน “กองโรงพยาบาลวันโรค” มาสังกัดกรมอนามัยอีกด้วย ในปีนี้ได้มีการเสนอแผนการควบคุมวันโรคทั่วประเทศ โดยการวินิจฉัย รักษา ค้นหาผู้ป่วย รวมทั้งฉีดวัคซีน ต่อมากองโรงพยาบาลวันโรคได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงพยาบาลโรคปอด” (ปัจจุบันคือโรงพยาบาลทรวงอก)

ในปี พ.ศ. 2495 ประเทศไทยได้รับการช่วยเหลือจากองค์การอนามัยโลก มีการส่งผู้เชี่ยวชาญและให้ทุนการศึกษาเจ้าหน้าที่เพื่อไปศึกษาต่างประเทศ ส่วนกองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์และเวชภัณฑ์ เช่น หน่วยเอกซเรย์เคลื่อนที่ फिल्मเอกซเรย์ วัคซีนบีซีจี เครื่องชั้นสูตร รวมถึงตั้งหอชั้นสูตรวัณโรคกลาง มีการเพาะเชื้อวัณโรคเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ต่อมา มีการเริ่มใช้ยารักษาวัณโรคโดยเฉพาะขึ้น

กองควบคุมวัณโรค ตรวจเอกซเรย์นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2503 - 2507 มีการสำรวจด้านระบาดวิทยาของวัณโรคผ่านอัตราการป่วย การตรวจพบเชื้อ อัตราการติดเชื้อ ตลอดจนการทดลองการรักษาและการป้องกันในพื้นที่ทดลองคือ กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ ซึ่งข้อมูลชุดนี้เป็นข้อมูลที่มีความแน่นอนเกี่ยวกับการระบาดของวัณโรคเป็นครั้งแรกอีกด้วย ต่อมา มีการรักษาด้วย “ยาขนานใหม่” ที่ให้ผลการรักษาโดยไม่ต้องเข้ารักษาในโรงพยาบาล ในช่วงนี้มีการตั้งศูนย์วัณโรคตามภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ต่อมา องค์การอนามัยโลกได้มีข้อเสนอให้ขยายงานควบคุมวัณโรคในรูปแบบของ “แผนงานวัณโรคแห่งชาติ (National Tuberculosis Programme หรือ NTP)” จากแนวทางนี้นำไปสู่ “แผนวัณโรคแห่งชาติ” ทำให้ประเทศไทยในปี พ.ศ. 2510 - 2511 มีการบูรณาการงานควบคุมวัณโรคเข้ากับสาธารณสุขท้องถิ่น มีการฝึกอบรมและฉีดวัคซีนให้แก่เจ้าหน้าที่อนามัยของต่างจังหวัดทั่วประเทศ

ในปี พ.ศ. 2515 มีการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงสาธารณสุขรวมกรมการแพทย์และกรมอนามัยเข้าด้วยกันเป็น กรมการแพทย์และกรมอนามัย ซึ่งกองควบคุมวัณโรคได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “กองวัณโรค” และสังกัดใน กรมนี้ด้วย โดยสถานตรวจโรคปอดยศเส ได้มีการใช้ชื่อเป็นทางการว่า “สถานตรวจโรคปอดกรุงเทพฯ” ซึ่งใช้เป็นสถานฝึกอบรมและปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทั้งในและต่างประเทศจวบจนมาถึงปัจจุบัน

อ้างอิง

ขวัญชาย ดำรงขวัญ. UNSEEN กรมควบคุมโรค เส้นทางประวัติศาสตร์และความทรงจำ เรื่อง จากสถานตรวจโรคปอดยุค...มาสู่บางโכול 67 ปีกับงานวัณโรคในประเทศไทย (หน้า 111-133). กรุงเทพฯ : บริษัทนิเวศรรณการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด, 2561.

พันธุ์ทิพย์ ชีระเนตร. 'โรคระบาด' ในประวัติศาสตร์ไทย เราผ่านพ้นมาได้อย่างไร?, [ออนไลน์]. (2563) แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/prachachuen/prachachuen-scoop/news_2069826 [14 มิถุนายน 2565]

โรงพยาบาลกรุงเทพพัทยา. 24 มีนาคม...วันวัณโรคโลก “รวมพลัง ยุติ วัณโรค”
<https://www.bangkokpattayahospital.com/th/hospital-news-th/health-articles-th/item/2244-tuberculosis-th.html>

อนุสรณ์กระทรวงสาธารณสุข ครบ 15 ปี พ.ศ. 2486 – 2500

ที่มาภาพ

ภาพที่ 1: ขวัญชาย ดำรงขวัญ. UNSEEN กรมควบคุมโรค เส้นทางประวัติศาสตร์และความทรงจำ เรื่อง จากสถานตรวจโรคปอดยุค...มาสู่บางโכול 67 ปีกับงานวัณโรคในประเทศไทย (หน้า 114). กรุงเทพฯ : บริษัทนิเวศรรณการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด, 2561.

ภาพที่ 2-3: กองสุขศึกษา หอจดหมายเหตุสาธารณสุขแห่งชาติ

ภาพที่ 4: ขวัญชาย ดำรงขวัญ. UNSEEN กรมควบคุมโรค เส้นทางประวัติศาสตร์และความทรงจำ เรื่อง จากสถานตรวจโรคปอดยุค...มาสู่บางโכול 67 ปีกับงานวัณโรคในประเทศไทย (หน้า 115). กรุงเทพฯ : บริษัทนิเวศรรณการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด, 2561.